



## Historische Kring Baerne

Hoofdstraat 1a  
3741AC Baarn

Open woensdag 14-16 uur en zaterdag 11-13 uur



In de voorlaatste IJstijd (173.000-143.000 v. Chr.) schoof de 225 meter dikke landijstong vanuit Scandinavië de Eemvallei binnen. Oorzaak was het omhoog komen van Scandinavië. De oprukkende **gletsjers** en gletsjertongen ploegden zich door de bevroren ondergrond. De 70m diepe Eemvallei werd zo'n 20 meter (thv Amersfoort) tot 70 m (Eemnes/Bunschoten) diep uitgeschuurd. De laag was op zijn dikst wel **225 meter** hoog, 4x de hoogte van de Pauluskerk. De laag schoof op met een snelheid van 1,5 mm per dag. De lagen zand, grind en keileem, vermengd met keien werden opgestuwd tot langgerekte heuvelruggen en worden stuwwallen genoemd. De laag schoof op tot de lijn Rhenen-Doorn en vormde zo de Gelderse Vallei. De opstuwing ging niet in één keer, zodat er verschillende stuwwallen ontstonden, 118.000 Jaar voor Christus was de complete landijstong gesmolten. Later vlakten sommige stuwwallen weer af door water en wind.

Na de Eemtijd kwam weer een ijstijd. De zeespiegel daalde weer en de Eemvallei en de erachter liggende Gelderse Vallei viel opnieuw droog. Ons land ging er weer uitzien als een toendra. Het ijs smolt alleen in de zomer voor een deel waardoor het water niet kon wegzakken. Het stroomde voor een deel van de stuwwallhellingen naar beneden, waardoor geulen werden uitgeslepen. Het hoogste punt van Baarn was 20 meter. Maar in erop volgende ijstijd trok de Eemzee zich terug en was er sprake van een koud toendraklimaat waarin wolharige mammoeten en -neushoorns voorkwamen. Wolharige mammoeten overleefden zelfs de plotseling invallende extreme kou van het Jonge Dryas (10.700-9.560 v. Chr.) terwijl lange tijd werd aangenomen dat ze daardoor uitstierven. Omdat er geen begroeiing was, kreeg de wind vrij spel en de westenwind blies zand van de drooggevalen Noordzee. Dit stuifzand daalde verderop weer neer als dekzand. Omdat het bij perioden ook iets warmer was, raakten deze dekzanden begroeid met lage struiken. Op deze langgerekte duinen zijn later restanten van menselijke bewoning gevonden. Ongeveer 10.000 jaar geleden werd het langzamerhand weer warmer.

Het klimaat werd zo'n 10.000 jaar geleden **warmer** en natter. De begroeiing nam daardoor weer toe en op de toendra gingen weer planten groeien. In het begin vooral berken en dennen, later ook loofbossen. In de lager gedeelten tussen de **stuwwallen** bleef het water staan en ontstonden er moerassen waarin veen gevormd werd. Plantenresten konden hierin immers niet goed verteren. Zo ontstond het hoogveengebied van het **Soester Veen** en het **Hezer Veen** (bij Hees), samen met het **Vuursche Veen**, het **Soestdijker Veen** en **Pijnenburger Veen**.

Van 118.000 - 28.000 v. Chr. leefden de Neanderthalers in het Corverbos in 't Gooi. Ze waren ongeveer 1,6 meter lang en hadden supersterke armen en benen. Ze hebben de landijskap in de Eemvallei net niet meegemaakt want die was in hetzelfde jaar dat zij aankwamen al gesmolten. Dat Hilversumse gebied ligt hemelsbreed maar 6,4 km westelijk van de Eemvallei. Het riviertje de Eem ontstond in de Eemvallei en stroomde op het laagste punt door dit landschap. Even later stroomde de Eemzee dit gebied binnen en slokte alles op. De Neanderthalers waren al in 28.000 v. Chr. vertrokken.

### Regionaal gebruikte archeologische tijdperken:

Oude Steentijd, Paleolithicum	vóór 8000
Midden Steentijd, Mesolithicum	-8000 tot -5300
Jonge Steentijd	-5300 tot -2100
Bronstijd	-2100 tot -700
IJzertijd	-700 - 0

De watertoren staat op het hoogste punt van Baarn, 17,5 met hoog. Het hoogste punt (20,7 meter NAP) van de gemeente ligt aan de Vuurscheweg. Er stond vroeger een brandtoren op.

## schrabber

Het vroegste levensteken van de eerste mens, de prehistorische rendierjagers in de Eemvallei, was een schrabber of schraper van noordelijk vuursteen. De schrabber werd gevonden in een oude rivierbedding van de Eem. De ouderdom van het gebruiksvoorwerp werd tussen 13.000 - 9.000 v. Chr. geschat. De schrabber was de oudste en enige vondst in de Eemvallei en omgeving uit de Steentijd. Een rendierjager verloor het langs de Eem. Er kon vet mee van rendierhuid worden verwijderd. Deze unieke schrabber blijkt tot de collectie van museum Flehite te Amersfoort te behoren.

vuurstenen Een ander bewijs voor aanwezigheid van rendierjagers bij de rivier de Eem zijn de duizenden vuurstenen die bij vier archeologische onderzoeken in Baarn zijn gevonden. De oudste vuursteenbijl uit Baarn is in 1987 gevonden op de rand van De Drie Eiken, langs de Eemweg. Gedateerd op overgang Measolithicum naar Neolithicum, 7000 jaar oud. (die op de dia is uit Wychen)

## bijl

Een bronzen bijl werd gevonden in 2007 op een stuk bouwland in Krachtwijk aan de Eem in Hoogland-West aan de rand van de Eem, de Eemvallei is door lagen zeeklei afgedekt.

De oudheid van de bijl ligt tussen 2.000-800 v. Chr. (is ook de tijd van begraven/ kokerbijlen 800 v. Chr.) want in Eemland (Eemvallei) kwamen bronzen voorwerpen pas rond 2.000 v. Chr. in gebruik. Rondtrekkende smeden hadden de bronshandel in handen.

Hier zie je vuursteen mesjes (de langwerpige steentjes) pijlpunten (driehoekig en trapeziumvormig) en verder veel afslagen (het afvalmateriaal). Hiervan werden op elk van de drie ARWE-opgravingen, op De Drie Eiken en Eemdalen, honderden gevonden.

De oudste vondsten bestaan uit honderden stukken vuursteen van de jagers/verzamelaars. Door de vondst van de schrabber staat vast dat er vanaf 10.000 v. Chr. rendierjagers in het Amersfoortse deel van de Eemvallei waren. Het is het eerste bewijs van menselijke activiteit in de Eemvallei. Deze tijd viel binnen de relatief warme periode van 16.000-10.700 v. Chr. van de Weichsel-ijstijd. De mensen die hier, bijna elk jaar terugkwamen en dan voor een aantal weken een jachtkamp maakten, kwamen waarschijnlijk uit Zuid-België of Noord-Frankrijk. Hier brachten ze de winter vaak door in grotten. In het voorjaar trokken ze dan naar het noorden, waarbij ze waarschijnlijk steeds naar dezelfde plekken terugkeerden waar ze ook al eerder waren geweest. In de loop van het jaar trokken ze op die manier in een grote kring door ons land om 's winters weer in het zuiden uit te komen.

Omdat ze rondtrokken maakten ze de meeste gebruiksvoorwerpen als wapens en aardewerk potten op de plaats waar ze hun kamp maakten. Omdat de vuursteen knollen in onze omgeving vaak niet groter dan een vuist waren, waren de messen, pijlpunten en andere vuurstenen werktuigen ook niet zo groot. Hier zie je zogenaamde kernstenen. Hiervan werden dunne spanen afgeslagen waarvan mesjes etc. werden gemaakt.

Aan het einde van de Nieuwe Steentijd ging men er toe over om de graven van doden te bedekken met een aarden heuvel. In de bossen van Baarn zijn ongeveer 20 stuks van deze heuvels aangetroffen. Enkele grafheuvels bij Lage Vuursche zijn onderzocht. Het gebruik om doden onder of in grafheuvels te begraven hield stand tot ver in de Bronstijd. Vaak werden in een eenmaal opgeworpen heuvel steeds opnieuw doden bijgezet. Zo ontstonden grote 'familiegrafheuvels' met graven uit verschillende periodes. Wel heeft de skeletbegraving in de loop van de bronstijd plaats gemaakt voor crematiebijzetting. In de Baarnse grafheuvels zijn urnscherven en een complete urn uit deze periode gevonden. Er is bij Lage Vuursche een complete urn gevonden en begin 20e eeuw een bronzen bijl. Verder is bekend dat bij Lage Vuursche een bronzen bijl uit ongeveer 1700 voor Christus is opgegraven.

In de tijd van de Grote Volksverhuizing woonden er niet veel mensen in deze streken. Door een combinatie van een warmer klimaat en een hogere waterstand, trokken de mensen vanuit de moerasgebieden tot boven de +5m NAP. Bos maakte langzaam plaats voor heide. De akkers op de randen van de zandgronden werden groter. Door potstallen werd de zandgrond vruchtbaar gemaakt. Baarn lag op een heuvel, een eng. Door de vorm van deze 'eng' kreeg Baarn zijn huidige ovale vorm. De boerderijen lagen aan de noordkant, richting het water. De boeren hadden gemengd bedrijf. Over de akkers liep de Sandvoordweg, zo genoemd omdat deze over een oude stuifduin loopt. Door het kappen van hout uit de bossen werd het heidegebied steeds groter. Dit werd nog versterkt doordat het veen werd

ontgonnen en de ontwatering van het gebied ten westen van Baarn het gebied droger maakte, het grondwater zakte en de Brink werd steeds droger.

Bij opgravingen van grafheuvels bij Kievitsdal is nog een aspot gevonden. Deze is van het Drakensteyntype, genoemd naar de potten die in de vorige eeuw op het landgoed Drakensteyn zijn gevonden. Veel van de grafheuvels zijn rond 1920 – 1930 door de rijke grondeigenaren opgegraven. Hiervoor werd gewoon een gat in het midden van de heuvel gemaakt en alle gevonden urnen, bijlen en andere voorwerpen verzameld. De ARWE mocht bij toeval ook een drietal grafheuvels opgraven. Nadat een sleuf werd gegraven, bleek deze de volgende dag te zijn ingestort. Hierbij kwam deze bijna complete Drakensteyn-urn te voorschijn omdat hij niet in het midden van de heuvel maar aan de kant was ingegraven. De urn staat in de Oudheidkamer van de Historische Kring Baerne.

Op de drie Eiken werd bij een opgraving een met zand dichtgewaaide kringgreppel gevonden. Hieruit blijkt dat hier een grafheuvel heeft gelegen. Hierin werd ook een graf gevonden, wat van een jonge vrouw is geweest. Als grafgiften waren de spinsteen van de bovenste foto en twee priemen van schapen- of geitenbot meegegeven. Ook werd een mannengraf uit de Midden Steentijd gevonden. Het lichaam van de man was gecremeerd, daarom werden alleen stukjes bot terug gevonden. Als grafgiften, de mensen geloofden dus in een leven na de dood, waren een vuurstenen mes en een bikkal meebeegraven.

Tijdens de Februari-vloed van 3 op 4 februari 1825 overstroomde de Eemvallei. De storm woelde in Eembrugge de bodem los, waarbij een schedeldeel met hoorn van een oeros uit de bodem spoelde. Er kwamen tussen 16.000 - 10.700 v. Chr in de Eemvallei oerossen in het wild voor. Oerossen konden zich in het wild gemakkelijk staande houden. In 2008 stelde de universiteit van Groningen vast dat de oeros (tekening) in Nederland door gebrek aan robuuste moerassen en moerasbossen was uitgestorven. Eerder dacht men dat alleen de jacht de oorzaak was geweest. Het landschap werd steeds meer gebruikt voor akkerbouw en veeteelt.

Dit is een stuk van een schedel van een oeros (*Bos primigenius*) wordt bewaard in het Universiteitsmuseum van Utrecht. Deze wilde voorouder van onze melk- en vleeskoeien leefde nog tot in de middeleeuwen in onze streken. De **oeros** was veel groter dan de koe, zoals we die nu kennen. Oerosstieren hadden een schofthoogte tussen 160 en 180 cm, oeroskoeien tussen 140 en 150 cm.

In het lagere gebied bij de Eem werd ook veen gevormd, doordat het water uit de Gelderse Vallei niet goed kon wegstromen naar zee. Het kon niet verder dan het Flevummeer. Na de Romeinse tijd werd de Zuiderzee steeds groter en sloeg stukken land weg. Zo werd de verbinding met de zee beter. In de Eem kon je echter nog wel goed eb en vloed merken, het Eemland stroomde dan ook geregeld onder water. Na de laatste overstroming in 1916 en de aanleg van de Afsluitdijk waren er geen overstromingen meer. De Eem stroomde uit in het Almere dat vooral bestond uit veeneilanden en dat bijna van de Noordzee was afgesloten door een **veendrempeel** tussen West-Friesland en Gaasterland. Hierdoor werden de oevers van het **Almere** beschermd tegen eb en vloed bij stormen. In 1170, 1196, 1214, 1219 en 1248 sloegen de **veendrempels** weg waardoor de Zuiderzee ontstond. Door het wegslaan van de drempels zakte de waterstand in Eemland zodanig dat dat het mogelijk werd om de ontginningen vanaf de Eem, bij Eembrugge, richting de Utrechtse Heuvelrug te starten. Alle kavels waren ca. 150 meter breed zoals nog in het landschap is te zien.

De omslag van jagen en verzamelen naar landbouw ging heel geleidelijk maar had grote gevolgen voor de manier van leven. De vroege boeren bewerkten kleine akkers. Dat was zeer arbeidsintensief, maar leverde ook veel meer voedselzekerheid op. Het verbouwde voedsel moest worden bewaard en daartoe werden grote en kleine potten gebruikt. De technieken en versieringen van deze potten ontwikkelde zich in de loop van de tijd en daaraan herkennen we bepaalde culturen. Die culturen worden genoemd naar de vorm van het aardewerk. De Utrechtse Heuvelrug behoorde aanvankelijk tot de trechterbekercultuur, maar sinds 2000 jaar voor Christus werd een nieuwe techniek toegepast: de **klokbeker**, later de **standvoetbeker**. De Veluwe en de Heuvelrug vormden het centrum van deze nieuwe, bloeiende cultuur en dat zou te maken kunnen hebben met handel. De Brons- en de IJzertijd vroegen om grondstoffen voor de productie van

metalen. Eemland was een doorgangsgebied voor grondstoffen van brons en ijzer, maar ook werd hier **ijzeroer** gevonden, waaruit ijzererts kan worden gewonnen.

De Eemlanders woonden in deze tijd in grote boerderijen van soms wel 30 meter lang, het langhuis. Nieuw onderzoek laat echter zien, dat de boerderijen in de loop van de tijd verlengd werden. Het is dus goed mogelijk dat een familie in een kleinere boerderij woonde, maar dat die later gedeeltelijk werd verlengd. Die boerderijen bestonden uit een houten constructie van staanders en dwarsliggers ondersteunden een rieten dak. Archeologen vinden alleen de verkleuringen in de grond terug, waar de staanders zich bevonden. Dieren en mensen woonden in dezelfde ruimte. Het lijkt erop dat veeteelt belangrijker werd en zelfs enige rijkdom met zich meebracht. Meestal stonden er een paar van die boerderijen bij elkaar. De Romeinen kwamen in 58 ook in de Eemvallei. Zij noemden de Eemvallei in het Latijn **Alveus** "een buikvormige uitholling". Het water was volgens de Romeinen een vijand waarvan de strijd niet te winnen was. Ze troffen arme Nederlanders aan op eilandjes in de Mare Flevu. De latere bewoners van onze streken behoren tot een volk dat tussen de Batavieren en de Friezen in leeft.

Eemland wordt voor het eerst genoemd in een acte uit het jaar **777**. In die acte schonk Karel de Grote (742-814) het domein Leusden (Villa Lisiduna) en vier grote wouden aan bisdom Utrecht. De schenking betrof een belangrijk deel van Eemland: de gouw Flethite aan de Eem (Hemus genoemd), Leusden en vier foreesten (bosgebieden), waaronder Hengistscoto (Henschoten, deel van Westerwoud), Fornhese bij Amersfoort en Widoc bij Hoogland.

Het Eemmoeras was niet geschikt voor bewoning, afgezien van de door het landijs gedurende de ijstijden opgestuwde Heuvelrug en enkele zandige ophogingen in de uitgestrekte vallei tussen Heuvelrug en Veluwe. Veel van de huidige plaatsen liggen tegen de stuwwal aan, zoals Baarn en Soest, of op verhogingen, zoals Amersfoort, Leusden en Bunschoten. Denk ook aan de naam Hoogland.

De Abdij van Elten was in 968 door graaf Wichman van Hamaland. Een graaf was de plaatsvervanger van de Duitse koning, die het in deze streken voor het zeggen had. Hij begiftigde het klooster met veel land en zo kreeg Elten ook grote delen van 't Gooi en Eemland in bezit. We moeten daarbij denken aan hoger gelegen gronden als Coelhorst, Krachtwijk en Grimmestein. De boeren die op deze ontginningen woonden, gebruikten de omliggende woeste gronden om er varkens te weiden, plaggen te steken en brandhout te zoeken. Ook in Baarn en Soest bezat het klooster Elten een aantal boerderijen.

Door de lagere waterstand begonnen rond 1200 in Eemnes, de landontginningen in opdracht van de bisschop van Utrecht. Vrijwel direct erna werd Abdij van Elten actief bij de Baarnse- en Soester landontginningen in de Eemvallei.

Amersfoort = foirde/voorde in de Amer. Behalve het riviertje de Amer stroomden hier veel meer beekjes die water afvoerden van de Veluwe. De Eem werd vroeger Amer genoemd (vgl. Ameland, Amerpoort etc.) Hier was een doorwaadbare plaats waar zo een nederzetting ontstond. De loop van de Eem is in de Middeleeuwen veranderd toen de oude loop verzandde. De Koppelpoort is na deze verlegging gebouwd. De bisschop van Utrecht verleende Amersfoort in 1259 stadsrechten. Hees werd reeds in 843 in de boeken van de Paulusabdij genoemd, Soest pas in 1028.

**De Eem** Aan het eind van de 12e eeuw is de Eem pas echt ontstaan en is sinds die tijd bekend geweest onder verschillende namen: Eem, Eems, Hemus, Hemes, Amer en Hamer. Al deze namen verwijzen naar water. De rivier speelde een grote rol in de afwatering van het omliggende land. En het was een belangrijke vaarweg voor het handelsverkeer, onder andere om bier uit Amersfoort te halen. Omdat het voor de scheepvaart praktischer was, zijn rond 1970 enkele bochten afgesneden.

Op 3 januari 1410 sloten burgemeester, schepenen, raad en gemeente van Baarn en overeenkomst met Amersfoort. Baarn kocht zich het recht tot bescherming van zijn burgers in de stad Amersfoort met de verplichting tot de bouw en het onderhoud van een stuk stadsmuur. Baarn zou immers kunnen worden aangevallen door bijvoorbeeld de hertog van Gelre. Amersfoort had daarom ook al een verbond gesloten met de graaf van Holland. In voorkomende gevallen konden Baarnaars vluchten binnen de stadsmuren van Amersfoort. In 1443 hielpen Baarnaars mee om een stuk van de noordwestelijke stadsmuur te bouwen. Met de komst van Karel V in 1528 verdween de behoefte aan onderlinge bondgenootschappen.

In de winter van 1427 verzamelde Filips de Goede, hertog van Bourgondië in Amsterdam troepen om Eemland en Amersfoort te veroveren op de bisschop. Hij zou geholpen worden door de hertog van Gelre.

Filips trok over Naarden, Eemnes en Soestdijk naar Amersfoort. Ze veroverden eerst Bunschoten en bezetten toen de monding van de Eem. Zo konden zij zichzelf bevoorraden en de toevoer naar Amersfoort afsluiten. Achter de doornhagen op de wallen hadden de Amersfoorters grote hoeveelheden ongebluste kalk opgestapeld en grote brouwketels met kokend water. De aanval mislukte dan ook. Filips besloot daarna de Eem te blokkeren zodat de handel naar Amersfoort nadeel ondervond. Schepen werden afgezonken. Filips gaf in Amsterdam opdracht om een soort varende stormtoren te laten maken. Dit bestond uit een 20x10 meter groot en 5 meter boven het water uitstekend gevaarte dat "de groote kat" werd genoemd. Onder "kat" verstond men destijds een getimmerte, een soort schuur op wielen, dat langzaam als een kat sluipend de vesting naderde om door demping van de gracht de bestorming voor te bereiden. Om deze kleine vesting liep een overdekte gaanderij met wachttorentjes erop. Het gevaarte had niet minder dan drie masten, waaraan touwen bevestigd waren om het "blokhuis" voort te trekken. (het wapen op de dia is een 'evenhooghe') De wanden waren bekleed met huiden en geteerd zeildoek om tegen de vijandelijke kogels en vuurpijlen beschermd te zijn. Op het dek, op de gaanderij en op de torentjes waren werptuigen geplaatst (men schoot of wierp er stenen mee) en stonden boogschutters, die naar alle kanten hun pijlen konden schieten. De kat werd bij de monding van de Eem voor anker gelegd en de troepen verzameld. Vanuit Utrecht werden plannen gemaakt om het gevaarte onschadelijk te maken. Met geschut en belegeringswerktuigen gingen ze erop af. Toen ze echter het gevaarte zagen gingen de Amersfoorters ontmoedigd terug. Door ijsschotsen, stroming en golven raakten echter de spanten en balken los zodat het "zeekasteel" uit elkaar viel. Een tijd later werd de vrede gesloten. Ter bescherming van de gravers kasteelmuren ondergraven worden katten gebruikt. Deze bestaan uit lichte, lage en langwerpige constructies, die aan alle kanten meestal uit hout of gevlochten twijgen bestaan. De enige verdediging hiertegen is ze in brand te schieten. Op de afbeelding draagt Filips de Orde van het Gulden Vlies.

Een afbeelding van kasteel Huis ter Eem van ongeveer 1530. Hier is het nog ommuurd en omgeven door een gracht.

Het was op 18 nov. 1527 dat Maarten van Rossum met zijn kleine troepenmacht Eemland naderde door de veelvuldige regens was de poldergrond rondom het kasteel zo drassig geworden, dat erop zulk een moerassige grond geen geschut geplaatst kon worden. De kansen voor het kasteel schenen dus gunstig te zijn. Dat zag de Gelderse aanvoerder zelf ook in en daarom verzond hij een list: hij zond "enige mannen als voorgewende deserteurs naar het landt van Baerne die daar luide moesten verkondigen dat de Gelderschen met een reusachtig leger naderden met zooveel geschut dat het kasteel 't Huijs ter Eem in een paar uur plat geschoten zou zijn terwijl allen die er in waren onherroepelijk om 't leven zouden gebracht worden". De Baarnse vrouwen zouden er goed aan doen om "haer mans daer vanadaen te halen". De listige Maarten van Rossum had niet te vergeefs op de huwelijksliefde van de Baarnse vrouwen gerekend. De vrouwen liepen naar het Huis ter Eem en riepen daar haar mannen toe "*dat sy ingeval sy ghesont ende in levende lyve by hun wyven ende kinderen wilden wesen*" zij het slot onmiddellijk moesten verlaten. Ondertussen was Maarten met zijn krijgsmacht bij de "dyck van Baeren" gekomen om de bezetting van het kasteel schrik aan te jagen. Inderdaad bezweek de kastelein voor die drang ofschoon hij zich wel had kunnen verdedigen. Zonder slag of stoot gaf hij dus het kasteel aan 'den geweldenaar' Maarten van Rossum over.

Helaas in 1702, maakte een hevige watervloed een einde aan dit roemruchte kasteel en werd het voor afbraak verkocht aan de Staten van Utrecht.

Op deze tekening van ca 1660 is het Huis Ter Eem al meer een villa geworden. Door de uitvinding van het buskruit en dus ook van de kanonnen boden de kastelen geen bescherming meer en werden vaak afgebroken of verbouwd. Het kasteel 't Huijs ter Eem was voor de Eemvallei strategisch uiterst belangrijk. Het werd gebouwd op de oostoever van de Eem die de toegang naar Amersfoort kon regelen. In deze extreem lege omgeving met haar moerassen, die deels waren ontgonnen moet het een opvallend bouwwerk zijn geweest. Ook met het naburige Gelre kwam het tot een conflict. In 1528 ging de bestuurlijke macht over van de bisschop van Utrecht naar de nieuwe landsheer, Karel V. Deze werd Heer van Utrecht en het Oversticht en wilde zijn invloed verder naar het oosten uitbreiden ten koste van Gelre. In 1543 werd Amersfoort belegerd door de Gelderse roofridder Maarten van Rossum. Uiteindelijk moest Gelre het hoofd buigen.

Het kasteel bestaat niet meer en de grond zullen geen hoogste nog puinsporen in de bodem te vinden zijn. Begin 1700 toen het kasteel werd gesloopt was gebakken steen erg duur en zal alle steen die nog te

gebruiken was zijn verkocht. Het verhaal gaat dat het puin is gebruikt als verharding van de latere Laanstaat. Het weiland waar het kasteel stond wordt nog steeds aangeduid als met de naam 't Slot. Er mag niet gegraven worden, ook niet door de eigenaar. Leuk detail is dat de Bisschop van Utrecht, als opdrachtgever, Zweder Uterlo niet kon betalen en pas drie jaar later eigenaar van het kasteel werd. In 1352 kreeg Eembrugge stadsrechten. Bewoners van 't Huijs ter Eem waren ook keizer Karel V (1527), stadhouder Willem de III (1675-1702) en de Staten van Utrecht (1702-1706).

Het kasteel Hamelenburg (*ook wel Hamelenberg*) heeft tegenover 'de Grote Melm' op de oostelijke oever van de rivier de Eem gestaan. Hamelenburg werd al voor 1370 gebouwd op een zandopduiking die boven het veen uitstak, net als een aantal boerderijen aan de oostzijde van de Eem (Netelenburch, Grimmestein). De mogelijke bouwer zou Willem van Abcoude kunnen zijn, die vanaf 1380 het gerecht van Soest in leen had. In 1407 sterft Willem en zijn bezittingen komen in handen van zijn neef Jacob van Gaasbeek. Deze gaf de Karthuizers te Utrecht 'de hofsteden van *Hamelenberch in der Slagt en dat goed geheten Ymminchuysen*.

Het geslacht Van Hamelenburg komt vanaf 1328 voor in Utrecht. Omdat haar oudere broer Jan, die in Langbroek woonde, reeds was overleden, verzocht Mechtelt van Hamelenberch weduwe van Paeuwels van Malsen in 1460, na de dood van haar vader Jan, aan de abt van St. Paulus om beleend te worden met het goed 'te Hamelenberch'. Hieruit maken we op dat dit adellijke kasteel bewoond werd door het geslacht 'Van Hamelenburg', dat uit Amersfoort afkomstig was. Waarschijnlijk is het kasteel door Maarten van Rossum in 1543 verwoest en daarna niet herbouwd.

In de jaren 50 van de vorige eeuw is deze zandrug d.m.v. een zandzuiger opgezogen t.b.v. de aanleg van de A1. Momenteel ligt hier een grote waterplas. Het eiland is ontstaan rond 1972 bij afsnijden van de rivierbocht.

In 1431 dienden bewoners van afgelegen boerenhoeven een klacht in bij de Baarnse vroedschap omdat ze zo'n last van wolven hadden. Meerdere keren richtten de wolven een slachting aan onder hun schapen en kippen. De bewoners van de afgelegen hofstede "De Oelte" aan de Oeltewege (De Eult aan de Torenlaan), waren bang dat zelfs hun kinderen gevaar liepen. De Baarnse vroedschap besloot met de omliggende gemeenten een drijfjacht te houden. De wolven zaten immers niet alleen in de Baarnse bossen maar in de hele Stichtse heuvelrug, van Muiderberg tot Rhenen. Edelen en iedereen die gemist kon worden deed mee om de wat aan de wolvenplaag te doen. Het lukte echter niet zo goed om de wolven weg te krijgen. In 1588 moest door de Staten van Utrecht een premie uitgelooft worden van F30,- voor elke gedode wolf. In 1592 werd een algemene drijfjacht uitgeschreven waaraan alle weerbare mannen mee moesten doen. Men zou bij Muiderberg beginnen en dan aan weerszijden van de Stichtse heuvels oprukken. Aan de ene zijde over Hoevelaken-Barneveld-Renswoude en van de westzijde langs Maartensdijk-De Vuursche-Zeist-Bunnik en Jutfaas. Om dan samen te komen bij de Grebbe, waar de jagers klaar zouden staan om de wolven te doden. De Eemnessers moesten beginnen bij de Zuiderzee, voorbij Bunschoten, door Hoogland en Hoevelaken. De drijvers van Baarn, Soest, Eembrugge en Bunschoten zouden bij Eemnes beginnen over Soest, Leusden en Zeist. Een jaar later moest alweer een drijfjacht worden gehouden, deze keer onder leiding van de maarschalk van Eemland die in Huize Ter Eem woonde. De premies waren F60 en wie een nest jonge wolven vindt en aflevert krijgt voor iedere wolf F10. De volgende eeuw zijn de premies gestegen tot F100 voor een mannetjeswolf en F10 voor een vrouwtjeswolf. In de 17e eeuw zijn er weer wolvenplagen. Als de drijvers werden opgeroepen voor de jacht sloeg de burgemeester op de Brink op de trom. Bij de jacht was ook een trommelslager die voor dit gevaarlijke werk een dagloon van 30 cent kreeg.

Baarn ontstond als nederzetting op een zandrug. De naam Baarn is afgeleid van 'brand' en verwijst zo naar 'de plek waar brandstof werd gehaald. De verklaring dat Bearo afgeleid is van 'bron' is onjuist. Wouden en bossen waren er zeker in Eemland, ook de polder was eens bos. Het 'bos van Ra' of wel 'Raboes'. Bij de aanleg van wegen komen nog vaak oude stronken naar boven. Baarn en Lage Vuursche waren al vroeg bewoond, getuige de grafheuvels bij Lage Vuursche, al zijn die al lang geleden afgegraven. In 1990 werd bij archeologisch onderzoek tussen de Leestraat en de Laanstraat (bij de C1000) vele honderden scherven uit de 12e en 13e eeuw gevonden. Ook veel donkere verkleuringen in het gele (natuurlijk) zand. Deze waren afkomstig van paalgaten. Het was een Middeleeuws huis uit ca. 1150 met een geschatte lengte van 17 meter. De voorkant wees in de richting van de Laandwarsstraat.

De Stulp is nog een restant van de heidevelden bij Baarn. De heidevelden ontstonden door het kappen van hout in de jaren ervoor. Door plaggen en potstallen werden de akkers verrijkt en werd de heide armer en het landschap opener.

Bij de opgraving op Eemdal 6 werd uit tijdnood gekozen voor een vakverdeling van 100 x 100 cm. Zoals je ziet werd om en om een vak onderzocht of met rust gelaten. Op deze manier kun je toch bepalen wat er gebeurt is en hoeveel vuursteen en ander materiaal er op deze plek heeft gelegen. Het lijkt erop dat hier iemand van de jachtgroep een soort van openluchtwerkplaats heeft gehad. Archeologen gaan ervan uit dat het misschien een ouder iemand of juist een specialist in de groep is geweest die alleen maar gereedschap maakte.

In het midden van de gevonden werkplaats werd deze steen gevonden. Aan de beschadigingen was te zien dat het een klopsteen is geweest, zeg maar de steentijdhamer.

Het eerste schriftelijke bewijs van de ouderdom van Baarn is een charter uit 1310, toen Evert van Stoutenburg de thinsen van Baarn en de Haar (over de Eem) aan de bisschop van Utrecht overdeed. De kwitanties worden bewaard in het Rijksarchief in Utrecht. Het zegel van Evert van Stoutenburg hangt er nog aan: 6 lelies, waarvan 3 boven, 2 midden en 1 onder. Ter Eem was met nog drie andere kastelen "bischopswaardig", dat wil zeggen het was voldoende veilig en comfortabel om de bisschop te herbergen. De drie andere waren 'Stoutenburg', 'Ter Horst' en 'Vreeland'. Baarn wordt voor het eerst genoemd in een brief van de bisschop Jan van Arkel uit 1360: waarin het recht op tolheffing bij de Eembrug wordt verleend. De inwoners betaalden op 11 november (Sint Maarten) de thinsen 'Onder de linden' op de Brink.

In een charter uit 1390, waarop de stad Baarn zelf tekent, is er één waar Frederick van Drakenburch een vergunning verleend wordt tot het graven van de Drakenburgergracht. In 1350 had Baarn namelijk stadsrechten gekregen. Dit charter bestaat door oorlogshandelingen helaas niet meer. Daarom verleende Sueder van Culemborch, de bisschop van Utrecht, haar op 26 augustus opnieuw stadsrechten. Het betekende dat de Baarners voortaan zelf hun burgemeester en raad mochten kiezen, en ook zelfs rechtspreken. Daartoe kozen zij een schout en 7 schepenen. Baarn werd een stad omdat ze de bisschop tijdens de oorlog hadden gesteund, maar kreeg evenwel niet het recht van poorterie. Op het zegel staat Sint Nicolaas afgebeeld met 3 bollen. Deze komen in het Sinterklaasverhaal voor als 3 portemonnees die Nicolaas bij drie arme bruiden naar binnen wierp. Mogelijk zijn deze later geworden tot appeltjes van oranje.

Baarn lag in het grensgebied van de bisschop van Utrecht, de graven van Holland en aan de overkant van de Eem begon het gebied van de hertog van Gelre. Eemland lag dus tussen de territoria van de Hollandse graven en de Gelderse hertogen in. De natte moerasgebieden ten westen van Baarn waren een soort niemandsland waar de grenzen niet precies vastgelegd waren. De beide landsheren lieten regelmatig een begerig oog vallen op het bisschoppelijk bezit. Om zich te kunnen verweren moest de bisschop wel overgaan op verdedigingsmaatregelen, zoals de bouw van kastelen en het voeren van een leger.

Zo kwamen de bisschop en de Hollandse graaf in botsing over de ontginningen in het Gooi. Zowel vanuit Utrecht als vanuit Holland werden de woeste gronden hier in cultuur gebracht. Veel van deze gronden waren beschikbaar gekomen door het dalen van het waterpeil en het ontginnen van terrein dat vroeger onder de zeespiegel lag. Het was onduidelijk wie de eigenaar was van deze nieuwe, drooggevallen grond. Dat leidde zelfs tot veldslagen, zoals in 1481 bij Eemnes. Toen werd een grens (een rading) afgesproken, die nog steeds in de naam Hollandse Rading te herkennen is. In 1352 liet bisschop Jan van Arkel een paal plaatsen in het moerassig gebied ten noorden van Eemnes, waar de grond nog stevig genoeg was om op te lopen. Deze 'Leeuwenpaal' gaf de grens aan tussen Eemnes en Gooiland, ofwel tussen het gebied van de Utrechtse bisschop en de Hollandse graaf. Grenspalen werden in het land geplaatst vanaf het Almere langs de Gooiersgracht en de Hollandse Rading naar Utrecht toe.

Langs de Oud Eemnesserweg bij Eemeroord en op plekken bij Lage Vuursche kun je nog leeuwenpalen vinden.

De Amersfoorters en Utrechters waren in 1481 naar Naarden gegaan om daar eens flink te plunderen. Het waren deze keer niet de edelen, maar de poorters die de stad binnen vielen. Ze verstopten zich in een boomgaard bij de stad. Op dat moment waren veel burgers uit Naarden naar de

wolmarkt in Deventer. Drie mannen verkleedden zich als vrouwen, met daarbij een boerenvrouw Toen de poortwachter overmeesterd was lieten ze hun bondgenoten binnen. Veertig burgers werden gedood en 140 man meegevoerd als losprijs. Alles van waarde werd op een kar geladen en twee dagen later naar Utrecht gebracht. Toen ze echter hoorden dat de Hollanders in aantocht waren sloegen ze op de vlucht. Een man was er zelfs bij, die zoveel geld in zijn kousen en gordel had gepropt, dat hij niet snel genoeg kon weggemen. Hij werd ter plaatse gedood. Stadhouders Lalaing beloofde wraak toen hij de chaos onder ogen kreeg. Hij legerde 5000 man in de stad Naarden. Eemnes kreeg een ultimatum dat als ze zich weert onder Holland stelde een schatting betaald moest worden en dat het dorp anders platgebrand zou worden. Nu hoorde Eemnes de ene keer bij Holland en dan weer bij Utrecht. Eemnes vroeg bedenktijd en ging ondertussen overleggen met Utrecht. Ze kregen 50 ruiters mee, maar dat was veel te weinig tegen de overmacht uit Naarden. Eemnes werd binnengevallen en het hele dorp werd in de as gelegd. 72 Eemnessers en de stalbroeders sneuvelden. In de kerk van Eemnes hangt het rijmpje:

*“Toen men schreef veertienhonderdtachtig en één,  
was er in Eemnes groot geweest  
Daar bleven twee-en-zeventig menschen dood  
God helpe de zielen uit de Nood”*

Toen de Baarnaars en Soesters de vlammen zagen gingen ze er vandoor. De Baarnaars hadden een verdrag met Amersfoort gesloten dat ze zich bij oorlogshandelingen achter de muren in veiligheid mochten brengen. Baarn en Soest werden die kerstavond 24 december 1481 helemaal platgebrand, de kerk werd gespaard. Alleen de huizen van jonge moeders en stervenden werden gespaard. Baarn is deze klap eigenlijk nooit te boven gekomen en bleef een gehuchtje. Vreemd genoeg bleef Eembrugge gespaard, waarschijnlijk door de aanwezigheid van de maarschalk op Huis ter Eem.

Ontginningen waren nodig om meer land geschikt te maken voor landbouw. Nadat de invallen van de Vikingen in onze streken in de loop van de tiende eeuw een einde vonden, brak een rustiger periode aan. De bevolking begon langzaam te groeien en dus nam ook de behoefte aan voedsel toe. De landbouw was technisch weinig efficiënt en werd maar weinig verbeterd. Het tweeslagstelsel, waarbij de helft van de grond ieder jaar braak lag om uitputting tegen te gaan, werd vervangen door het drieslagstelsel, waarbij ook gewassen werden geplant die bijvoorbeeld stikstof terugbrachten in de aarde. Ook de ploeg werd verbeterd, maar de grootste meeropbrengst moesten de boeren halen door uitbreiding van het bebouwde areaal. De beste gronden waren natuurlijk het eerst in gebruik genomen, dus nu werden de minder vruchtbare gronden ontgonnen. Dat moest wel door de grote vraag naar voedsel.

Voorlopig kloosters en kerken hadden veel van deze woeste gronden in bezit. Zij besloten deze te laten ontginnen. Soms gebeurde dat door de lokale boeren. Rond 1170 sloegen door fikse stormen vele zandbanken en veen weg en ontstond de Zuiderzee, waardoor de afwatering verbeterde en ontginning van grotere delen van het Eemmoeras mogelijk werd. Om het ontgonnen land te beschermen werden dijken aangelegd. In 1409 vormden de dijken langs de Zuiderzee een aaneengesloten geheel. Het moerasgebied werd omgevormd in akker- en later weiland.

In de 12e eeuw, als door deelname aan de Kruistochten veel mensen zich vrijkopen, worden veel dorpen te klein voor het aantal bewoners. Op een afstand van zes tot tien km worden nieuwe dorpen gesticht. Dit is ook het geval met Baarn. Aan de Leestraat is één bootvormige boerderijplattegrond uit deze tijd teruggevonden. Voor de veiligheid werden altijd zo'n 6 tot 20 boerderijen bij elkaar gebouwd. Hier zie je een dergelijk dorpje uit die tijd.

Ten westen van Baarn waren uitgestrekte veenmoerassen ontstaan. Door de groei van de bevolking was steeds meer brandstof nodig. Daarom werd begonnen met het ontginnen van de randen van het veengebied. Dat gebeurde volgen een vooraf gemaakt plan. De veenlanden waren erg drassig en moesten eerst worden ontwaterd voordat er akkers konden worden aangelegd. Daarom werden er sloten gegraven waardoor het water kon worden afgevoerd. Men begon te graven vanaf hoger gelegen oevers langs een afwateringskanaal. Vaak kregen de ontginners ruzie met naburige boeren over de vraag van wie een bepaald stuk veengrond nu eigenlijk was. De Baarnse boeren hadden de turf zelf natuurlijk ook nodig.



De Praamgracht is een oude turfvaart. Via deze vaart werd het veen in de Vuursche en Soestervenen ontgonnen en afgevoerd. In de 10e eeuw stond de Utrechtse bisschop het veengebied bij Lage Vuursche af aan het kapittel van Sint Jan. Dit kapittel vroeg in 1239 toestemming aan de bisschop om voor het turftransport een vaart te graven tussen De Vuursche en de Eem. Dit zou het Oude Grachtje worden.

De turfwinning verliep voorspoedig en in 1398 werd toestemming gevraagd om de vaart te moderniseren. De bovenloop werd verbreed en uitgediept en de benedenloop kreeg een gewijzigd, meer noordelijk tracé. De naam van de vaart werd veranderd in Praamgracht later ook Pijnenburgergrift genoemd. (Denk hierbij aan de naam Griffland). De eerste naam verwijst naar de pramen (boten) waarmee het turf werd vervoerd. De tweede naam verwijst naar het landgoed Pijnenburg waarbinnen de vaart voor een groot deel ligt. Een deel van het Oude Grachtje bestaat overigens nog en loopt van Soestdijk via de zuiveringsinstallatie naar de Eem.

Kasteel Drakenburg lag in het verlengde van de Wakkerendijk waar tot ongeveer 2005 een oude witte boerderij stond. De Gooyersgracht was de achtergrens van de landgoederen Drakenburg en Groeneveld. Het kasteel werd alleen voor bewoning gebruikt. Rond 1300 lagen bij Baarn talloze heidevelden en veengronden. Voor de ontginning van deze velden werd een deel in bruikleen gevraagd aan de bisschop van Utrecht. Het bruikleen werd verkregen door Vrederick Heren Wernarszoon van Drakenburg. Vrederick kwam uit een deftige familie uit Utrecht en nam de familienaam Drakenburg aan, waarschijnlijk naar de naam van een huis in Utrecht waar hij woonde. Op de veengronden in Baarn bouwde hij de hofstede Drakenburg in de buurt van het huidige kasteel Groeneveld. Mogelijk werd het huis gesticht in de periode 1378-1393, bij het aanleggen van de Drakenburgerwetering (of –gracht) een kanaal naar de Eem dat diende tot vervoer van turf. In 1340 volgde zijn zoon Werner hem op. Werner liet de hofstede afbreken en bouwde kasteel Drakenburg. Het kasteel werd verstevigd met zware muren en diepe grachten en Werner werd tot ridder verheven. Het kasteel bleef bezit van de familie Van Drakenburg, tot de dood van Johan van Drakenburg in 1520. Tweehonderd jaar lang bleef het kasteel in bezit van de familie Drakenburg.

Rond 1536 was Drakenburg de enige ridderhofstad van het Gooi. De Ridderhofstad Drakenburg bood tijdens vele oorlogen bescherming aan omliggende dorpen. Nadat het landgoed Drakenburg rond 1700 voor een deel is verkocht, wordt hierop kasteel Groeneveld gebouwd. Het blijft vreemd dat kasteel Drakenburg, voorzien van grachten, een voorterrein en gedeeltelijke ommuring nooit wordt genoemd tijdens de vele schermutselingen tussen Holland en Utrecht. Dit terwijl het bijna op de grens van beide provincies stond.

Na een aantal wisselingen van eigenaar werd het kasteel in 1811 afgebroken en door een deftig landhuis vervangen. Professor Gerardus Vrolijk kocht het huis met landerijen in 1823. Een goede vriend van professor Vrolijk, de bekende schrijver Jacob van Lennep, kwam een aantal malen op bezoek. Dit is mogelijk een aanleiding geweest voor Jacob van Lennep om het boek "Ferdinand Huyck" te schrijven. Het verhaal speelde zich af op Drakenburg, in het boek "De Guldenhof" genaamd. In 1870 werd het landhuis gesloopt op het koetshuis na.

In de twintigste eeuw werd bij Anna's Hoeve 1928 een "Jeugd Werkgemeenschap Drakenburg" opgericht, het werd later het conferentiecentrum Drakenburg.

Toon van de Hoven (1931) ging in Baarn naar de Aloysiusschool. Dat was de school waar de kinderen van boeren en tuinders naar toe gingen. De Bonifaciusschool was meer voor de burgers. De Aloyssiusschool werd wel de "klompenschool" genoemd. Als de kinderen van het Zuidereind naar school gingen, moesten ze met een bootje de Eem oversteken. Dat gebeurde met de pont van Henk Kuijer. Het was een ongeveer negen meter lange roeiboort, die geschikt was om maximaal twintig personen over te zetten. De overvaart duurde dertig seconden. De veerman had echter geen verplichting tot overzetten. Het ontbreken van die afspraak had zo zijn gevolgen.

Als kinderen te laat op school kwamen gaven ze vaak de schuld aan dat pontje. Via een paadje met een klaphekje kwam je bij een houten hokje. Dan moest je daar met een steen op kloppen om de veerman te roepen. Die was echter niet zo snel. Hij wachtte eerst tot er een paar stonden. Soms was hij te lui en schopte hij de boot naar de overkant. Dan ging je fiets erin en moest je zelf roeien. In de winter mochten kinderen eerder uit school om voor donker de Eem over te komen. Het functioneren van de veerman werd zelfs onderwerp van een onderzoek door de Baarnse gemeenteveldwachter Mol. Er waren klachten binnen gekomen van scholieren. In een rapport van de gemeentepolitie Baarn aan

het College van Burgemeester en wethouders lezen we over het gesprek dat de rapporteur voerde met de drie leerplichtige kinderen van het Zuidereind: *Het komt voor dat wij ons zelf maar overzetten, als toevallig het pontje ligt aan de zijde waar wij staan. Als dit niet zo is, moeten wij wachten. Dit wachten bedraagt ongeveer tien minuten of een kwartier. Het maakt geen verschil uit of het mooi of slecht weer is.*

De veldwachter ging bij zijn onderzoek grondig te werk en sprak ook met enkele schoolhoofden, die het verhaal van de leerlingen bevestigden. De politiebeambte stelde bovendien vast dat er aan het pontje een en ander ontbrak, zoals een mogelijkheid om de boot voor en achter af te sluiten, verlichting bij de aanlegplaatsen en publicatie van de dienstregeling en tarieven. Veerman Kuijer vond de kritiek onterecht en onderstreepte dat hij overzetten vrijwillig deed. *Als er mensen zijn die binnen tien minuten of een kwartier hebben moeten wachten, dan mogen ze blij zijn dat ik ze nog gehaald heb, anders hadden zij er nog gestaan. Ik ben namelijk niet verplicht om iemand over te zetten. Als ik te weten kom wie de klacht bij de veldwachter gedaan heeft, dan zet ik hem nooit meer over.* Het proces-verbaal uit 1951 van de veldwachter, werd door B. en W. van Baarn voor kennisgeving aangenomen. Actie bleef uit doordat de nieuwe brug over de Eem in de zomer van 1952 klaar was.

Op oostoever van de Eem, aan het Zuidereind staat nog steeds, verscholen achter leilinden, de grote T-huisboerderij Grimmestein (foto). In vervlogen tijden heette het Zuidereind, Zuurend. De waarschijnlijk in de 18e eeuw gebouwde boerderij, staat op een opgeworpen terp, die zelf weer op een natuurlijke zandrug ligt.

Op hetzelfde zandruggetje stonden eerder andere woningen want er zijn potscherven uit de 13e en 14e eeuw gevonden. Ooit heeft er vlakbij, maar wel op dezelfde zandrug, het kasteel Grimmestein gestaan, maar over het ontstaan daarvan is niet veel bekend.

Op deze tekening uit museum Flehite in Amersfoort is een omgracht huis te zien. Het bestond uit meerdere gebouwen en had aan beide zijden van de ingang een ronde toren. Omstreeks 1400 wordt een Retger Nenninc van Grimmerstein genoemd. Een Jacob Nenninck van Voorbroeck was in 1402 schout van Amersfoort en in 1412 maarschalk van Eemland en Amersfoort.

Op het hoogste punt van de Brink in Baarn bevindt zich de Hervormde Pauluskerk, waarvan de oorsprong waarschijnlijk ligt in de veertiende eeuw, maar mogelijk zelfs nog daarvoor. De eerste vermelding is van 1385. De kerk was toen gewijd aan de Heilige Nicolaas en was een dochterkerk van de kerk in Leusden. In het portaal van de kerk zijn de grafzerken aangebracht van Josina van Draeckenborg, die in 1533 trouwde met Dirk van Zuilen van de Haer. Laatstgenoemde was Heer van Drakenburg. Slot Drakenburg lag naast Kasteel Groeneveld en vormde ooit één geheel met Drakensteyn in De Vuursche.

De 43 meter hoge **kerktoren** is eigendom van de gemeente Baarn. De onderste geleding is voorzien van galmgaten, de bovenste van vensters. In de toren bevinden zich op de begane grond en de tweede verdieping cachots, die in het verre verleden werden gebruikt om zwervers en landlopers tijdelijk onder te brengen.

**Koninklijke hofbank** Een opmerkelijk onderdeel van het kerkmeubilair is de overhuifde hofbank van de koninklijke familie, die daar is geplaatst door koning-stadhouder Willem III (1650 - 1702). Boven de hofbank staat het wapen van Willem III.

**Reformatie in Baarn** De Baarnse kerk is naar alle waarschijnlijkheid ook in latere tijden voor een beeldenstorm gespaard gebleven. Op 28 maart 1580 gaven de Staten van Utrecht een verordening uit waarbij het verboden werd de "Roomsche Religie" te beoefenen. De reformatie drong tot Baarn door tijdens Kerst 1580. Hoewel de gebeurtenissen op verschillende wijzen worden weergegeven, is wel duidelijk dat even voor of tijdens de Kerstnachtdienst dienaren van de Heren Staten van Utrecht de kerk binnenvielen en de pastoor dwongen de reformatie te aanvaarden. De aanwezigen verlieten in allerijl de kerk, de pastoor met enkele getrouwen achterlatend. De kerk ging daarna Pauluskerk heten, de katholieken hadden daarna lange tijd geen kerk meer.

Reeds in 1280 werd er gewag gemaakt van een kerk in Baarn in een document dat bepaalde dat de tienden niet meer aan de Abdij van Elten maar aan de Graaf van Holland moesten worden afgedragen. kreeg. Een nieuwe Nicolaaskerk werd aan de Brink gebouwd, waarvan voor het eerst bericht werd in 1385. Dit was een Romaans-vroeggotisch rechthoekig gebouw, dat op een terp stond en opgetrokken was uit tufsteen en kloostermoppen. In 1479 werd de kerk uitgebreid in gotische stijl en de toren verhoogd. Op de kerstavond van 1481 echter werd Baarn door troepen van Joost van Lalaing verwoest, in een conflict

tussen het Sticht Utrecht en het Graafschap Holland. De kerk bleef gespaard maar de economie van het dorp was verwoest. Pas onder Keizer Karel V kwam er een einde aan deze regionale strijd.